

La Unió de la Llengua Neerlandesa i la cooperació dels parlants de neerlandès

REINIER SALVERDA
University College London

Conferència llegida davant la Secció Filològica de l'IEC el 17 de març de 2006

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquesta contribució és esbossar i discutir les activitats i el funcionament de la Unió de la Llengua Neerlandesa, o Taalunie, una organització de cooperació internacional en qüestió de llengua que depèn d'un tractat signat entre Bèlgica i els Països Baixos l'any 1980 i que té com a objectiu donar suport a la llengua neerlandesa i estimular-ne i reforçar-ne l'ús, l'estudi i la posició.

En primer lloc, presentarem unes quantes dades sobre aquesta llengua i n'esbossarem la vitalitat i la varietat en el si de la comunitat de parlants de neerlandès, que avui dia inclou uns vint-i-dos milions de parlants al nord-oest del continent europeu. Tot seguit, en el retrat que faré de la Taalunie, presentaré les diverses activitats que desenvolupa per aconseguir l'objectiu que es planteja. Finalment, farem una ullada als tres reptes fonamentals als quals ha de fer front actualment la comunitat lingüística neerlandesa (i d'altres comunitats lingüístiques a Europa): les llengües de la immigració, l'anglès com a llengua de la globalització i el plurilingüisme europeu.

2. LA SITUACIÓ ACTUAL DE LA LLENGUA NEERLANDESA

Per a comprendre correctament la situació lingüística actual en la regió neerlandòfona —és a dir, Holanda i la comunitat flamenca del nord de Bèlgica—, cal tenir en compte, d'una banda, la unitat d'aquesta regió i, de l'altra, la diversitat que hi trobem.

De primer, constatem el fet (simple, però important) que una persona com jo, originari de la ciutat d'Arnhem, a l'est dels Països Baixos, quan parlo la meua llengua materna, el neerlandès, arreu del meu país i també a Flandes, d'Anvers a

Amsterdam, de Groningen al nord a Maastricht al sud, o d'Arnhem a Courtrai, em responen en un tipus de llengua que s'assembla a la meua i que s'hi aproxima. En aquests intercanvis, a les botigues, al carrer, a les oficines, al transport públic i per telèfon, utilitzem una *koiné* per sentir-nos més còmodes i aproximar-nos, i aquesta és precisament la llengua neerlandesa comuna i general.

És un fet social i lingüístic de primer ordre: parlem la mateixa llengua. I això és cert, fins i tot si de vegades trobem una terminologia variable, confusa i poc satisfactòria que hem d'aclarir aquí. Per mi, el nom d'aquesta llengua comuna i general, que es parla als quatre cantons de la regió, és *neerlandès*. *Neerlandès*, i no pas *flamenc* o *holandès*, que són noms de la llengua que reflecteixen una pràctica i una història —l'holandès es parla a Holanda i el flamenc, a Flandes—, però que no tenen cap estatus oficial. Tant als Països Baixos com a Bèlgica i a Flandes, el nom oficial de la llengua és *neerlandès*.

A la Unió Europea trobem el mateix fenomen: el neerlandès consta com una de les vint-i-cinc llengües oficials. A més, passa el mateix a Brussel·les, la capital de la Unió Europea, que és alhora capital de Bèlgica i de Flandes. Aquí, el neerlandès és, amb el francès, una de les dues llengües oficials d'aquesta ciutat bilingüe.

Cal remarcar que a Bèlgica, on Brussel·les està envoltada per la regió de Flandes, es prenen tota aquesta polèmica molt seriosament: els maquinistes dels trens de l'Eurostar de Londres, per exemple, han hagut d'aprendre el neerlandès perquè aquests trens travessen una àrea on la llei és en neerlandès. Si bé és veritat que el bilingüisme oficial de Brussel·les no és equitatiu i el francès és la llengua dominant, el test lingüístic que acabo d'aplicar més amunt és vàlid i efectiu. Si parlo en neerlandès a Brussel·les, en general, em responen en neerlandès (i en el domini públic, tenen l'obligació de respondre'm en neerlandès).

Així doncs, per tota la regió es pot emprar aquesta *koiné*, aquesta llengua neerlandesa comuna i general. Aquesta unitat de la llengua és, doncs, un fet elemental en el si de la societat i de la comunitat de parla neerlandesa.

Una vegada aclarit el punt de la unitat, podem, d'altra banda, trobar una diversitat lingüística important a la regió de parla neerlandesa. Aquí parlo de diversitat *en* la llengua neerlandesa. Totes les províncies tenen els seus propis dialectes i, tot i que les distàncies no són grans —podem travessar la regió de nord a sud en quatre o cinc hores—, hi ha, com a mínim, vint-i-tres dialectes regionals i rurals. A aquests dialectes, hi podem afegir desenes de dialectes urbans, cadascun amb una fonètica, una gramàtica i un lèxic particulars, i, a més, cadascun associat a les lleialtats i el xovinisme locals. Així mateix, durant les darreres dècades, les grans onades d'immigració han portat milions de nouvinguts als Països Baixos i aquest fet explica que actualment trobem varietats noves del neerlandès, criollitzades i mixtes; per exemple, el neerlandès dels turcs i dels marroquins, i el neerlandès de la gent d'origen colonial, com ara els del Surinam i Indonèsia.

El més important aquí és que la llengua neerlandesa és una llengua policèntrica i que hi ha dos centres destacats a la regió neerlandòfona (Willemyns i Daniëls, 2003; Salverda, 2005a). D'una banda, tenim el nord, amb Holanda i el Randstad, d'Amsterdam a Rotterdam, que ha estat durant segles —de fet, des de la independència d'Espanya després de la Pau de Westfàlia del 1648— la regió dominant pel pes econòmic, social, cultural i polític. D'altra banda, hi ha al sud, a Flandes i a Brabant, un altre centre, on la història ha estat realment diferent. Els flamencs —és a dir, els belgues neerlandòfons— han estat anul·lats i reprimits durant segles pels francòfons, i han hagut de lluitar pels seus drets i per un reconeixement de la llengua i la cultura pròpies. Aquesta lluita del moviment flamenc va començar a mitjan segle XIX i ha arribat fins al final del segle XX, amb una descentralització administrativa i política més o menys completa de Bèlgica. Actualment, la regió flamenca té un Parlament i un Govern propis, que tenen poder complet en camps tan importants com l'economia i l'educació. Ara, doncs, els drets lingüístics i culturals dels flamencs estan garantits i tenen el suport d'aquesta autonomia política i econòmica de la comunitat flamenca. En aquest cas, la situació a Flandes és comparable amb la situació a Catalunya, i tots dos casos són, des del meu punt de vista, exemplars de l'èxit de l'Europa de les regions.

Al mateix temps, però, tot això indica també diferències força colpidores de mentalitat i d'actitud respecte dels holandesos al nord. Per als holandesos, la seva llengua no ha estat mai suprimida i mai no han hagut de lluitar pels drets lingüístics. La seva societat sempre ha funcionat, des de fa segles, en neerlandès. Tanmateix, com que celebren el liberalisme econòmic i comercial en el món, prenen una actitud força pràctica i pragmàtica envers la llengua pròpia. Un exemple molt interessant d'aquesta diferència d'actitud entre els flamencs i els holandesos és que, el 1956, els holandesos havien decidit abandonar la seva llengua en l'àmbit europeu, a canvi de la nova Unió, que volien bilingüe en anglès i francès. Això no va ser acceptat per flamencs i belgues —especialment pel ministre d'Afers Estrangers, el senyor Paul Henri Spaak—, i per això la llengua neerlandesa va esdevenir una de les llengües oficials de la Unió Europea. Igualment, el 1992, quan es discutia i es ratificava el Tractat de Maastricht al Parlament dels Països Baixos, a l'Haia, es feia a partir del text francès —un procediment que seria impensable al Parlament flamenc.

Aquesta diferència cultural entre el nord i el sud és encara avui dia marcada. Per gran part dels holandesos, per exemple, quan el primer ministre va a l'estranger i no pot parlar la llengua del lloc on és, hauria de parlar en anglès. Pels flamencs, al contrari, en el mateix cas, el primer ministre ha de parlar en neerlandès i fer servir un intèrpret.

3. LES ACTIVITATS DE LA TAALUNIE

La Unió de la Llengua Neerlandesa ha d'actuar en aquest context d'unitat i de diferència entre el nord i el sud. Així ho ha fet durant vint-i-cinc anys, amb una estructura mixta que no segueix ni el model francès, on hi ha una acadèmia que té poders gairebé legislatius pel que fa a la llengua francesa, ni el model anglosaxó, on les qüestions de llengua queden relegades al joc lliure de les forces del mercat. La Taalunie, en canvi, representa un tipus de *tercera via* entre aquests dos models perquè, si bé parlem d'una institució (inter)governamental, en la pràctica funciona com una agència de projectes que actua com una xarxa que reuneix i reforça les diverses parts que tenen un interès en la llengua neerlandesa.

Al començament, la Taalunie incloïa dos països, Bèlgica i els Països Baixos; ara la formen tres països: Flandes, els Països Baixos i Surinam (des del desembre del 2003). Estan vinculats per un tractat internacional que ha instituit un aparell de quatre elements. En primer lloc, com a òrgan decisiu, hi ha el Comitè de Ministres; és a dir, els ministres d'Educació i Cultura dels països membres. Aquests estan controlats i interpel·lats pel Comitè Interparlamentari, format per especialistes de l'educació i de la cultura dels parlaments dels països membres. La Secretaria General, a l'Haia, que amb una vintena de treballadors no és una oficina gaire àmplia, n'és la part executiva. Finalment, hi ha el Consell d'Experts per a la Llengua i la Literatura Neerlandeses, format per membres d'universitats i d'organitzacions culturals. Aquests quatre òrgans discuteixen, desenvolupen, preparen, decideixen, organitzen i porten a terme un programa d'activitats per a la llengua neerlandesa, i, en aquest sentit, podem dir que la Taalunie és un instrument de política lingüística. Aquestes activitats són les següents.

3.1. Estandardització i simplificació de l'ortografia neerlandesa

El 1995, la Taalunie va simplificar l'ortografia del neerlandès. Bèlgica i els Països Baixos ja havien acordat un estàndard comú el 1953, però, en aquell moment, aquell estàndard contenia encara molta varietat, diversitat, anomalies i excentricitat. Per exemple, els flamencs preferien escriure el mot *cultura* amb una *k* per distingir-se dels francesos, mentre que els holandesos, que no volien sentir-se gaire a prop dels alemanys, preferien escriure aquest mot amb una *c*. Aquest exemple també s'explica segurament perquè a Holanda, en els anys cinquanta, el francès encara tenia un prestigi molt alt. En el meu cas, com en el de molts altres alumnes de l'escola primària, el francès encara era la primera llengua estrangera que apreníem. Tot això ha canviat moltíssim i avui dia la primera llengua estrangera a Holanda és l'anglès, que s'ensenya en els dos darrers cursos de totes les escoles primàries.

El 1953, els belgues i els holandesos decidien simplement acceptar les seves diferències. Des del començament de la Taalunie, però, es va veure una renovació d'activitats en el camp de l'estandardització, i el 1995 la Taalunie va definir, finalment, un estàndard simple, exclusiu i gairebé sense varietat, per a tots els territoris de parla neerlandesa. En la pràctica, tot això ha portat els flamencs a haver d'abandonar moltes de les seves antigues preferències.

Tot i això, el 1995, també hi havia propostes força radicals per a simplificar i neerlanditzar molts mots estrangers i manlleus, com, per exemple, *gynaecoloog*, per al qual es volia abandonar el principi etimològic i escriure'l a la neerlandesa, *ginekoloog*. Aquestes propostes, elaborades per un comitè d'experts científics, eren, però, massa radicals per a escriptors com Harry Mulisch i també per al Comitè de Ministres de la Taalunie, que va decidir rebutjar-les. Tanmateix, al mateix temps, el Comitè de Ministres decidia introduir també un canvi sense cap suport acadèmic: escriure arreu una *n* en els compostos nominals com *pannenkoek* (*pancake*, crep), en què mai no s'havia posat abans cap *n*. Aquesta innovació, imposada des de dalt, va crear molta polèmica —a més, una vegada escrita, ara també podem escoltar-la, ja que la gent ha començat a pronunciar aquesta *n*. Avui dia, aquesta innovació ha arribat, fins i tot, a l'estranger. El 13 i el 14 de febrer passat, a París, vaig veure que *Le Monde* escrivia el cognom de l'antic comissari de la UE, el senyor Bolkestein, d'acord amb aquesta nova regla, *Bolkenstein*, amb una *n*.

Sigui com sigui, però, és veritat que, en general, els neerlandòfons —tant la gent corrent com els mitjans de comunicació de massa, les escoles i els professionals— han acceptat satisfactòriament aquests canvis del 1995; en conseqüència, tots els territoris de parla neerlandesa segueixen actualment el mateix estàndard ortogràfic. I, com bé sabem: la unió fa la força.

No obstant aquesta situació, molt em temo que ara mateix la Taalunie ha arribat als límits del seu poder. El 2005, per exemple, va publicar noves propostes i noves decisions per a simplificar de nou aquest estàndard comú i eliminar un nombre d'excepcions sobre aquesta regla de la *n* en els compostos. Aquesta vegada, en canvi, els mitjans de comunicació de massa del nord, sobretot la premsa liberal i progressista d'Holanda, hi han reaccionat molt negativament, amb una campanya agressiva en contra d'aquest nou *diktat* de dalt. En el debat públic que seguia, podíem escoltar veus molt crítiques no només en contra d'aquesta nova reforma ortogràfica, sinó també en contra de la mateixa Taalunie.

Aquí, de nou, trobem un exemple ben clar de les diferències entre el nord i el sud. El nord està ara mateix fortament orientat cap al món anglosaxó, sobretot cap als Estats Units, però també cap a la Gran Bretanya. Ara bé, en aquests països, el Govern no s'ocupa de l'ortografia de la llengua, sinó que ho fan els grans diccionaris, les grans editorials i els mitjans de comunicació de massa, la tradició i les

forces lliures del mercat. Aquest model anglosaxó reflecteix una aproximació molt diferent de l'estatisme que trobem encara en el camp de l'ortografia neerlandesa. Aquest estatisme té una llarga història i es remunta, de fet, a la Constitució republicana de la República Batava del 1798, que va definir l'educació com un dels camps bàsics de la responsabilitat de l'Estat i del Govern. Aquest principi constitucional és la causa del fet que el Govern s'hagi ocupat de l'ortografia neerlandesa durant dos segles. Durant aquest període, hem tingut, pel capbaix, cinc estàndards successius decretats pel Govern: el 1804, el 1863, el 1934, el 1953 i el 1995. Sens dubte, aquesta tradició de reforma ortogràfica reflecteix una preocupació i una fascinació molt esteses entre els neerlandòfons, que poden posar-la a prova cada any en el Dictat Nacional, organitzat per la Taalunie, en un concurs televisat que atreu un gran nombre d'espectadors i de participants. Així mateix, aquesta renovació de l'ortografia deriva d'un model estàtic i tecnocràtic, i és contra aquest model que els mitjans de comunicació de massa dels Països Baixos es rebel·len actualment, amb un repte ben clar: quants canvis i quantes reformes pot i vol tolerar la societat neerlandòfona en el camp de l'estandardització? Des del meu punt de vista, aquesta qüestió defineix ben clarament un dels límits de les activitats de la Taalunie i posa en evidència la necessitat d'una bona cooperació entre la Taalunie i el món de l'edició i de la publicitat neerlandòfones.

3.2. *Altres camps d'activitats lingüístiques: lexicografia, gramàtica, consells pràctics*

La Taalunie també està activa en altres camps de la llengua neerlandesa. Així, per exemple, dona suport al gran Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL) (Institut de Lexicografia), a Leiden, que data de mitjan segle XIX, quan els holandesos i els flamencs van decidir produir conjuntament el que ha esdevingut el *Groot woordenboek der nederlandse taal* («Gran diccionari de la llengua neerlandesa»). Aquest projecte es va completar, finalment, l'any 1998, amb el diccionari més gran del món, que està compost per quaranta volums. Avui dia, aquest diccionari històric, que dona compte del període que va des del segle XVII fins al segle XX, és també accessible en versió electrònica en CD-ROM.

L'INL, amb nous projectes de recerca, continua actualment la gran tradició lexicogràfica neerlandesa, tradició de més de cinc segles (Claes i Bakema, 1998). Per exemple, s'acaba de començar, l'any passat, un projecte per a un gran diccionari del neerlandès actual, que creix amb unes cinc-centes paraules noves cada any. La data prevista de finalització d'aquest projecte és l'any 2020.

A part de la lexicografia, també hi ha projectes d'estandardització terminològica, com ara en el camp del futbol, que era completament en anglès quan jo era jove. En els anys cinquanta i seixanta, tothom utilitzava termes com *penalty*, *goal*

i *keeper*, tant al carrer com en els mitjans de comunicació de massa. Avui dia, en canvi, aquesta terminologia ha estat totalment neerlanditzada i en els periòdics esportius de cada dilluns al matí trobem ara l'equivalent de *penalty*, *strafschop*. Igualment passa quan ens referim als ordinadors o a Internet; el comitè d'experts de terminologia ha preparat i ha expandit equivalents neerlandesos com *zoeken* per *search*, *bewaren* per *save* i *wissen* per *delete*. En aquest camp també, periòdics com l'*NRC-Handelsblad* organitzen actualment competicions de neerlandització de tot tipus de paraules estrangeres i manlleus, sobretot d'origen anglès, i els lectors responen sovint amb noves paraules neerlandeses que tenen una creativitat i una originalitat sorprenents.

L'establiment a Leiden, a l'INL, del centre nacional per a la tecnologia electrònica lingüística al servei de la llengua neerlandesa, el Centrale voor Taal- en Spraaktechnologie (TST-Centrale), ha estat una actuació molt important per al futur del neerlandès. Aquest centre és vist com una de les prioritats de la política científicotecnològica i econòmica del Govern, i és impressionant tot el que s'hi està duent a terme: grans col·leccions de dades, corpus massius, per exemple, del neerlandès parlat actualment, corpus lexicogràfics i sintàctics, i també eines i programaris per a l'anàlisi lingüística automàtica.

Tot això contribuirà de manera important a la recerca de la variació actual del neerlandès. Aquest tema suscita actualment molt d'interès entre els lingüistes holandesos i flamencs, que ja han elaborat grans atles electrònics de la fonologia, la morfologia i la sintaxi dels dialectes neerlandesos, accessibles per mitjà de la pàgina web del Meertens Instituut, l'Oficina de Recerca Dialectològica, a Amsterdam. Aquests projectes de recerca generen una base sòlida de coneixements lingüístics que poden reforçar altres projectes als quals dona suport la Taalunie, com, per exemple, el servei de consulta pràctica sobre el bon ús del neerlandès o el gran projecte de gramàtica que està actualment aturat, després d'haver publicat —el 1984 i, de nou, el 1997— una gramàtica estàndard, l'*Algemene Nederlandse Spraakkunst*, que és un model de descripció precisa i matisada tant de les regles com de la variació actual del neerlandès. Actualment, disposem d'una versió electrònica d'aquesta gramàtica (vegeu la pàgina web de l'*Algemene Nederlandse Spraakkunst*), però, de moment, la Taalunie no té, malauradament, cap programa o iniciativa per a continuar les recerques lingüístiques necessàries per a aquest instrument vital dels territoris de parla neerlandesa.

Però, certament, aquí parlem ja del món de la recerca lingüística (Salverda, 2005b); és a dir, fora del domini propi de la Taalunie. Tanmateix, el que compta és la cooperació, i cal deixar ben clar aquí que, perquè la Taalunie tingui èxit, sempre necessitarà aquestes línies de cooperació entre el seu aparell central i el camp dels experts, tant en lingüística com en educació, literatura, etc. Al meu parer, aquest és el model de cooperació característic d'organització dels neerlandèsos.

dòfons. La Taalunie no constitueix, per tant, una acadèmia «a la francesa», però es diferencia força del «deixar fer» anglosaxó també, per la cooperació efectiva de les diverses parts que tenen interès en la llengua neerlandesa: el Govern, els lingüistes, les universitats, els mitjans de comunicació de massa, les escoles, etc.

3.3. *Altres projectes*

La Taalunie també dóna suport a projectes educatius i comunicatius; per exemple, a concursos televisius, a premis per a les millors tesis en neerlandès, a enquestes sobre l'actitud dels neerlandòfons envers la llengua materna, a conferències sobre els problemes dels analfabets i il·letrats, etc.

També és activa en el camp de la literatura i en aquest punt voldria mencionar, en concret, la gran *Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur* («Història de la literatura neerlandesa»), els dos primers volums de la qual van aparèixer el mes de febrer passat, i el gran projecte de la Societat de la Literatura Neerlandesa per a desenvolupar una biblioteca literària digital vasta a Internet (vegeu la pàgina web de la Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren). La Taalunie dóna suport, igualment, al Premi de les Lletres Neerlandeses i al Gran Premi del Teatre Neerlandès.

3.4. *Els estudis internacionals del neerlandès*

L'activitat més important de la Taalunie es desenvolupa en el camp dels estudis universitaris a l'estranger, on dóna suport a l'ensenyament de la llengua i la literatura neerlandeses tant en les universitats europees com en les dels Estats Units, l'Àfrica del Sud, Indonèsia i Surinam. En aquest camp, la Taalunie es diferencia força d'institucions d'altres països europeus com l'Alliance Française, el Goethe Institut, el British Council, l'Institut Cervantes o el Dante Alighieri. La diferència és que aquestes altres institucions tenen instituts i centres propis, per a elles, amb personal propi, cursos i programes propis, mentre que el rol de la Taalunie és, més aviat, de suport i de cooperació. Ofereix subvencions per a activitats de tot tipus: projectes educatius, com el Virtual Department of Dutch, a Londres, compra de llibres, cursos d'estiu a Holanda i a Flandes, i exàmens per al certificat internacional de llengua neerlandesa per als estudiants estrangers. També dóna suport a la formació d'una nova generació de traductors literaris a l'estranger que ajudaran a donar a conèixer millor la literatura neerlandesa arreu del món. A més, ofereix el suport educatiu i informatiu del centre de peritatge sobre l'ensenyament del neerlandès a l'estranger, establert a la Universitat d'Amsterdam (vegeu el lloc web de l'Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal). També dóna suport a l'Associació Internacional dels Estudis Neerlandesos (Internationale Vereniging voor Neerlandistiek), que publica la revista *Neerlandica Extra Muros* (en neerlandès).

dès) i que organitza cada tres anys congressos internacionals d'ensenyants de neerlandès contractats per universitats de l'estranger.

Totes aquestes són activitats vàlides, pragmàtiques i efectives, però encara ens queda la reflexió acadèmica sobre el desenvolupament d'aquest camp d'estudis en un context internacional i europeu, com la trobem, per exemple, en alemany amb el llibre *Perspektiven der Germanistik in Europa* (2005), editat per Werner Roggausch.

3.5. Avaluació

Quan mirem, per sobre, totes aquestes activitats —d'estandardització, de promoció i d'estudi internacional, podem dir que, durant els darrers vint-i-cinc anys, la Taalunie s'ha desplegat en una bona direcció i amb resultats que reflecteixen l'eficàcia que ha tingut fins ara. Així doncs, adaptant Voltaire, podríem dir: si la Taalunie no existís, caldria inventar-la.

Cal assenyalar també que totes aquestes activitats es van finançar amb un pressupost total de 9 milions d'euros el 2005. Aquesta xifra es divideix aproximadament en un milió d'euros per a la Secretaria General de l'Haia, prop de tres milions d'euros per a les activitats relacionades amb la llengua, un milió per a projectes literaris, un milió per a projectes educatius i comunicatius, i tres milions d'euros per a les activitats internacionals.

Aquesta quantitat és distribuïda de manera efectiva per la Taalunie i comporta resultats sòlids. Tinguem en compte que menys de deu milions d'euros no són gaires diners per a una comunitat lingüística de vint-i-dos milions de parlants. Com veiem, la llengua i la cultura no costen gaire cares als neerlandòfons.

4. ELS TRES REPTES PER ALS TERRITORIS DE PARLA NEERLANDESA

No obstant el que fins ara hem vist, també hem de ser realistes; per això, voldria afegir aquí algunes remarques sobre els tres reptes que considero centrals per a la Taalunie.

El primer repte és la immigració. Les grans onades d'immigració de les darreres dècades ja han portat uns dos milions d'estrangers als Països Baixos i a Flandes. Per contrarestar aquesta situació, a Holanda, des del 1998, amb la Llei d'integració (o *Inburgering*), els immigrants no europeus i no americans estan obligats, per ser admesos, a aprendre el neerlandès i a passar un examen de llengua i de coneixement sociocultural. En aquest sentit, es va introduir el curs de llengua *Nieuwe Buren* («Els nous veïns») —un producte innovador i multimèdia desenvolupat en col·laboració amb l'editorial holandesa Malmberg i la Q-Group de Londres— en gairebé tots els centres d'acollida i d'estudi per als refugiats, els in-

vestigadors en asil i els immigrants —al voltant de quatre mil localitats en total. Uns quants anys més tard, el 2004, el Govern holandès va interrompre tot ensenyament escolar de les llengües de la immigració. Aquestes mesures tan fortes haurien de comportar un augment del nombre de neerlandòfons.

El més curiós de tot és que aquestes iniciatives no tenen res a veure amb la Taalunie, simplement perquè la Taalunie depèn dels ministeris de Cultura i d'Educació, i no dels d'Interior, que són els responsables en els afers d'immigració i d'asil. Així doncs, el Govern dels Països Baixos ha pres una decisió política molt important per al futur lingüístic de la societat neerlandòfona, però, a causa d'una divisió burocràtica entre els ministeris de l'Haia, s'ha pres aquesta decisió com si la Taalunie no existís. Al meu parer, la Taalunie hauria de desenvolupar un paper més rellevant en això, encara que fos només per cuidar i garantir la qualitat del trajecte educatiu d'aquests nouvinguts.

El segon repte és l'anglès, llengua molt present avui dia als Països Baixos. De fet, com ha assenyalat Tom MacArthur, l'anglès ja no és una llengua estrangera als Països Baixos i a Bèlgica, sinó que funciona com una segona llengua, sense estatus oficial, evidentment, però molt escampada a les botigues, els mitjans de comunicació i les universitats, que es veuen actualment empesos cap a una anglicització molt ràpida. A més a més, les direccions de les grans empreses multinacionals neerlandeses ja funcionen exclusivament en anglès. Cal afegir també que la gran part dels immigrants anglosaxons no aprenen a parlar neerlandès i que, en general, tampoc no se'ls obliga a fer-ho.

La força d'aquest repte, que prové de la globalització, és, doncs, ben clara, i així ho ha remarcat la Taalunie, però aquí, de nou, es veu limitada per les decisions polítiques d'altres parts. La Taalunie promou i estimula l'ús del neerlandès, i intenta perfilar-se com la veu dels territoris de parla neerlandesa, però les seves activitats queden restringides als camps de la cultura i l'educació. El poder real, és a dir, el primer ministre neerlandès i el Ministeri d'Afers Estrangers de l'Haia, es reserva sempre el dret de canviar el neerlandès per l'anglès en els afers internacionals. Hem vist un exemple ben clar d'un intercanvi d'aquest tipus el 1997, quan l'Oficina per a l'Harmonització del Mercat Interior (marques, dissenys i models) es va establir a Alacant i el Govern neerlandès va acceptar que l'Oficina reconegués només les cinc grans llengües —l'anglès, el francès, l'alemany, l'espanyol i l'italià— i no el neerlandès. En aquest context, la Taalunie es veu obligada a acceptar una posició força tímida; és a dir, una política de *laissez-faire* pel que fa a la posició del neerlandès a la Unió Europea.

És curiós de veure com són de diferents les reaccions neerlandeses segons si es refereixen a les llengües de la immigració o a l'anglès (Salverda, 2000). D'altra banda, fins i tot acceptant que aquestes realitats de poder han de limitar el que la Taalunie pot fer, crec que, tanmateix, podria fer més moviments dels que fa actual-

ment. Més concretament, hauria de comprometre i estimular d'una manera més seriosa i efectiva els ensenyants de llengua i literatura neerlandeses a les universitats locals i estrangeres per establir xarxes internacionals de cooperació acadèmica, de programes europeus de màster i doctorat en llengua i literatura neerlandeses, i de projectes de recerca lingüística i cultural a escala europea.

El darrer repte és el plurilingüisme europeu. Des del meu punt de vista, la Unió Europea sempre serà multilingüe i multicultural a causa de la història i la diversitat que té. Aquí, ja hi ha una base sòlida en un dels grans èxits de la Unió, el desenvolupament econòmic i social de l'Europa de les Regions. Aquesta política té una dimensió lingüística i cultural molt important en la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries del Consell d'Europa, en vigor des del 1998. Aquí, però, veiem de nou diferències entre els flamencs i els holandesos (Howell, 2000). A Flandes, on la llengua neerlandesa està inscrita en l'article primer de la Constitució, només hi ha el neerlandès i no hi ha cap altra opció de llengua; en aquest sentit, Flandes i Bèlgica han adoptat la mateixa posició que França, Grècia i Turquia, és a dir, no han ratificat la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries. A Holanda, en canvi, on la llengua neerlandesa ni tan sols no s'esmenta en la Constitució, el Parlament va adoptar i va ratificar immediatament aquesta Carta, el 1996, i va reconèixer cinc llengües minoritàries: el frisó, el baix saxó, el limburguès, el romaní sinti i el jiddisch. Les tres darreres també es parlen a Flandes, però, contràriament al cas holandès, no hi tenen cap estatus oficial.

5. CONCLUSIÓ

En resum, podem dir, actualment, que la Taalunie és un instrument actiu de la política lingüística dels territoris de parla neerlandesa, però que aquesta política és decidida, en gran part, per altres actors que dominen el procés polític als Països Baixos i a Flandes. Així doncs, la Taalunie no és una agència general de política lingüística, i no passa com a Suècia, on l'any 2002 un comitè parlamentari va elaborar un document de síntesi de política lingüística, amb revisions generals, anàlisis exhaustives de la situació lingüística actual i propostes legislatives per a una política lingüística inclusiva i multilingüe, que té en compte tant la llengua nacional com les llengües de la immigració, l'anglès i les llengües minoritàries indígenes.

En canvi, la Taalunie, tot i que ha organitzat conferències en què es debatien aquestes qüestions (Caluwe *et al.*, 2002) i tot i que havia publicat el 2001 recomanacions comparables a les dels suecs, ha estat obligada per la realitat política a seguir una agenda limitada a l'estandardització i la promoció del neerlandès. És més correcte dir, doncs, que si hi ha una política lingüística dels territoris de parla neerlandesa, la Taalunie n'és solament un dels instruments.

Al meu parer, la Taalunie no hauria només de seguir aquesta agenda limitada, sinó que també hauria de contribuir molt més seriosament al debat nacional i internacional sobre els tres reptes que hem discutit més amunt. Aquests són temes que no afecten només els territoris de parla neerlandesa, sinó totes les altres comunitats lingüístiques d'Europa, des de Londres fins a Catalunya (Salverda, 2002a; Lleal *et al.*, 2005). Quan reflexionem sobre aquests temes, com ho han fet Amin Maalouf, Miquel Siguan, Abram de Swaan i Claude Hagège (també Salverda, 2002b i 2002c), podem esperar que la qüestió central del debat europeu sigui com s'ha de dur a terme una relació efectiva i justa de contacte i d'intercanvi entre totes aquestes llengües que trobem avui dia a Europa: les llengües de la immigració, l'anglès com a llengua de la globalització, les llengües minoritàries i les llengües nacionals (Extra i Gorter, 2001).

Aquests són els grans temes que dominaran, les pròximes dècades, el debat polític sobre les llengües d'Europa. En aquest debat europeu, manca alguna cosa important quan no s'escolta la veu (o les veus) dels territoris de parla neerlandesa.

BIBLIOGRAFIA

- BRACHIN, Pierre (1977). *La langue néerlandaise: Essai de présentation*. Bruxelles: Didier.
- CALUWE, Johan de [*et al.*] (ed.) (2002). *Taalvariatie en taalbeleid: Bijdragen aan het taalbeleid in Nederland en Vlaanderen*. L'Haia: Taalunie; Anvers: Apeldoorn: Garant.
- CLAES, F.; BAKEMA, P. (ed.) (1998). *A bibliography of Dutch dictionaries*. Tübingen: Niemeyer.
- DANIËLS, Wim (2005). *Vous avez dit néerlandais?* Rekkem: Stichting Ons Erfdeel.
- EXTRA, Guus; GORTER, Durk (ed.) (2001). *The other languages of Europe: Demographic, sociolinguistic and educational perspectives*. Clevedon: Multilingual Matters.
- HAGÈGE, Claude (2006). *Combat pour le français: Au nom de la diversité des langues et des cultures*. París: Odile Jacob.
- HOWELL, R. B. (2000). «The Low Countries: a study in sharply contrasting nationalisms». A: BARBOUR, Stephen; CARMICHAEL, Cathie (ed.). *Language and nationalism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, p. 130-150.
- LLEAL, Coloma [*et al.*] (2005). *Les llengües a Catalunya: Quantes llengües s'hi parlen?* Barcelona: Universitat de Barcelona: Octaedro.
- MAALOUF, Amin (1998). *Les identités meurtrières*. París: Grasset.
- MCCARTHUR, Tom (1998). *The English languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PHILLIPSON, Robert (2003). *English-only Europe?: Challenging language policy*. Londres: Routledge.
- PRICE, Glanville (ed.) (1998). *Encyclopedia of the languages of Europe*. Oxford: Blackwell.
- ROGGAUSCH, Werner (ed.) (2005). *Perspektiven der Germanistik in Europa*. Munic: Iudicium.
- SALVERDA, Reinier (2000). «The other languages of the Netherlands». *The Low Countries*, 8, p. 245-252.

- SALVERDA, Reinier (2002a). «Multilingualism in metropolitan London». *English Today*, 18, p. 17-24.
- (2002b). «Language diversity and international communication». *English Today*, 18, p. 3-11.
- (2002c). «Languages in competition». *The Low Countries*, 10, p. 277-278.
- (2005a). «Speaking Dutch - past, present and future». *The Low Countries*, 13, p. 272-274.
- (2005b). «Dutch studies: language». *The Year's Work in Modern Language Studies*, 65 (2003), p. 707-732.
- SIGUAN, Miquel (2001). *Bilingüismo y lenguas en contacto*. Madrid: Alianza.
- SWAAN, Abram de (2001). *Words of the world: The global language system*. Cambridge: Polity Press.
- TAALUNIE (2004). *Oeuvrer a l'avenir de la langue: Portrait de la nederlandse Taalunie*. L'Haia: Nederlandse Taalunie.
- WILLEMYS, Roland; DANIELS, Wim (2003). *Het verhaal van het Vlaams: De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*. Anvers: Standaard; Utrecht: Spectrum.

LLOCS WEB

- Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) <www.dbnl.org>.
- Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) <www.kun.nl>.
- Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL) <www.inl.nl>.
- Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) <www.ivn.nl>.
- Meertens Instituut (recerca dialectològica) <www.meertens.knaw.nl>.
- Septentrion* (revista trimestral de les arts, les lletres i la cultura de Flandes i dels Països Baixos) <www.onserfdeel.be>.
- Taalunie <www.taalunieversum.org>.
- Virtual Department of Dutch <www.ucl.ac.uk/dutch>.